

Η ΚΑΤΑΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΥΝΑΜΗΣ (του Γιάννη Παρασκευουλάκου)

✘ Στο 5^ο βιβλίο των Ιστοριών του Θουκυδίδη, έχει καταγραφεί ο αξιομνημόνευτος και πάντα επίκαιρος διάλογος μεταξύ Αθηναίων και Μηλίων στα 416 π.Χ., δηλαδή στο 15^ο έτος του Πελοποννησιακού πολέμου, του εμφυλίου πολέμου που ισοπέδωσε την Ελλάδα και την έκανε αγνώριστη πνευματικά, ψυχικά και υλικά.

Από τη μετάφραση του Ελευθερίου Βενιζέλου(1), αντιγράψω αποσπάσματα:

89. Αθηναίοι: «...κατά την συζήτησιν των ανθρωπίνων πραγμάτων το επιχείρημα του δικαίου αξίαν έχει, όπου ίση υπάρχει δύναμις προς επιβολήν αυτού, ότι όμως ο ισχυρός επιβάλλει ό,τι του επιτρέπει η δύναμίς του και ο ασθενής παραχωρεί ό,τι του επιβάλλει η αδυναμία του».

.....

92. Μήλιοι: «Αλλά πώς ημπορεί να συμβή ώστε να είναι εξ ίσου συμφέρον δι' ημάς να γίνωμεν δούλοι, όπως είναι ιδικόν σας συμφέρον να γίνετε κυρίαρχοί μας;»

93. Αθηναίοι: «Διότι σας παρέχεται η ευκαιρία να υποταχθήτε, αποφεύγοντες τα έσχατα δεινά, ημείς δε να ωφεληθώμεν μη καταστρέφοντες υμάς.»

94. Μήλιοι: «Ωστε δεν θα μας δεχθήτε να είμεθα φίλοι σας αντί εχθρών, αλλά να διατηρήσωμεν την ειρήνην και την ουδετερότητά μας;»

95. Αθηναίοι: «Όχι. Διότι η έχθρα σας μας βλάπτει πολύ ολιγώτερον από την φιλίαν σας. Καθόσον εις τα όμματα των υπηκόων μας αυτή μεν είναι τεκμήριον αδυναμίας, ενώ το μίσος σας είναι τεκμήριον δυνάμεως».

.....

105. Αθηναίοι: « ...ως προς μεν τους θεούς πιστεύομεν, ως προς δε τους ανθρώπους καλώς γνωρίζομεν ότι **ωθούμενοι ανέκαθεν υπό ακαθέκτου φυσικής ορμής, άρχουν παντού, όπου η δύναμεις των είναι επικρατεστέρα. Τον νόμον τούτον ούτε εθέσαμεν, ούτε ισχύοντα ήδη πρώτοι ημείς εφηρμόσαμεν. Τον ευρήκαμεν ισχύοντα και θα τον κληροδοτήσωμεν ισχύοντα αιωνίως, γνωρίζοντες ότι και σεις επίσης και κάθε άλλος, εάν είχατε όσην ημείς δύναμιν, θα επράττατε το αυτό.»**

Οι φράσεις «ο ισχυρός επιβάλλει ό, τι του επιτρέπει η δύναμή του» ή «είναι φυσική ορμή (άρα νόμος) να εξουσιάζει όποιος έχει υπέρτερη δύναμη», συνιστούν την πεμπτουσία της λεγόμενης ρεαλιστικής θεωρίας, που κυριαρχεί στην εποχή μας στη μελέτη των διεθνών σχέσεων. Η Δύναμη αποσυνδεδεμένη και μη ελεγχόμενη από το Δίκαιο.

Θα προξενεί παντοτινή κατάπληξη πώς οι Αθηναίοι που πρωταγωνίστησαν στους αμυντικούς πολέμους των Ελλήνων κατά των Περσών λίγες δεκαετίες νωρίτερα, με θεμελιώδες αίτημα την διατήρηση της Ελευθερίας όλης της Ελλάδας, μπόρεσαν να ξεστομίσουν κατά ομοεθνών, που δεν ήταν καν εχθροί τους και που απλώς επιδίωκαν να διατηρήσουν την ουδετερότητά τους, τέτοιες ωμές απειλές και, ακόμα χειρότερα, να τις κάνουν πράξη.

Επίσης, κατάπληξη προκαλεί πώς όσοι από τους σύγχρονους μελετητές και θεωρητικούς είναι λάτρεις των ρεαλιστικών θεωριών απόδωσαν τις πεποιθήσεις αυτές στον θουκυδίδη, ο οποίος απλώς κατέγραψε – όπως πάντα – με ακρίβεια τον διάλογο (γι' αυτό και τον θεωρούμε πατέρα της ιστορικής επιστήμης) ενώ έχει εντελώς παραμεληθεί στο θέμα αυτό ο ρόλος του Περικλή. Γιατί, ναι μεν τη χρονιά του διαλόγου ο Περικλής είχε πεθάνει ήδη πριν δεκατέσσερα χρόνια, είναι αυτός όμως που επιδίωξε έναντι παντός τιμήματος την δημιουργία μιας Αθηναϊκής αυτοκρατορίας εις βάρος των υπολοίπων Ελλήνων.

Μήπως λοιπόν σε κάποια στάδια της εθνικής ζωής οι Αθηναίοι εμπορούντο από άλλες αρχές και άλλους νόμους που τους έδωσαν την ισχύ να συντρίψουν τη δύναμη των «χρυσόφορων Μήδων», αλλά δεν αντιμετώπισαν ορθά τη δύναμη που αποκόμισαν από τις νίκες τους, με αποτέλεσμα τον εκφυλισμό τους από υπέρμαχους της ελευθερίας σε δυνάστες;

Είναι η διαπίστωση «ο νόμος ίσχυε και θα ισχύει πάντα» αληθινή; Η επιλογή του δικαίου είναι αδύνατη από μέρους των ανθρώπων ή δυσχερέστατη, δυσάρεστη, κουραστική κοκ, πάντως εφικτή; Δηλαδή, μπορεί ο άνθρωπος να ενεργήσει διαφορετικά (δίκαια) και δεν θέλει ή απλά του είναι αδύνατο υπό οποιεσδήποτε συνθήκες;

Εάν ο νόμος να «εξουσιάζεις παντού όπου η δύναμή σου είναι υπέρτερη» ισχύει πάντα, τότε είναι η δύναμη συνώνυμη με την κατάχρησή της;

Ακόμα κι αν δεχτούμε πως είναι μέσα στη φύση του ανθρώπου να ενεργεί άδικα, δηλαδή αποκλειστικά προς το συμφέρον του αδιαφορώντας για το δίκαιο από τη στιγμή που θα αποκτήσει δύναμη, αυτή η «φύση» δεν επιδέχεται καμίας αλλαγής ό,τι και να κάνουμε; Στο κάτω-κάτω τόσες μεταλλάξεις έχουν γίνει στη μακραίωνη ιστορία του ανθρώπου επί γης – μπορεί να αποκλειστεί το πέρασμα από την ιδιοτέλεια στην ανιδιοτέλεια ως μια ψυχική μετάλλαξη μας;

Έχουμε προσδιορίσει τι είναι αυτή η φύση και το περιεχόμενό της και ποιοι νόμοι διέπουν τις τυχόν αλλαγές μέσα της ή καταφεύγουμε σε μια γενίκευση και ταυτολογία («η φύση δεν αλλάζει γιατί δεν αλλάζει»), απλώς για να παραμείνουμε αδρανείς στα πατροπαράδοτα και να καλύψουμε μια αβυσσαλέα άγνοια για κάτι τόσο κοντινό – τον εαυτό μας;

Ποιος μπορεί να είναι ο ρόλος της λογικής στην ενδεχόμενη αυτή μετάλλαξη, εφ' όσον γνωρίζουμε ότι ο νόμος του ισχυρού μακροπρόθεσμα φέρνει μόνο την καταστροφή σε όλες τις πλευρές και όχι μόνο στον αδύνατο; Αψευδής μάρτυρας αυτού του

γεγονότος είναι οι αφανισμένες από πρόσωπου γης αυτοκρατορίες, που στην εποχή τους φαντάζανε ανίκητες και αιώνιες.

Επίσης η εικόνα που έχουμε για την ανθρωπότητα είναι πολύ περιορισμένη και αποκλείει τόσο το μακρινό παρελθόν όσο και όλο το μέλλον. Προσπαθούμε άραγε πεισματικά να αναπαράξουμε τους εαυτούς μας ως άτομα και ως έθνη «ως έχουν», υπονομεύοντας και το μέλλον μας, μόνο και μόνο για να δικαιολογήσουμε το παρόν μας;

(1) <http://www.mikrosapoplous.gr/thucy/vivlia/contents.htm>

Γιάννης Παρασκευουλάκος
Μέλος της ΜΚΟ Σόλων

Πρώτη δημοσίευση: 2 Απριλίου 2015

Φωτογραφία: Γιάννης Ζήσης

(solon.org.gr)